»БРАНИК« ИЗЛАЗИ
шест пута на недељу,
осим на дан после свеца.

ПРЕТПЛАТА и ОГЛАСИ
шаљу се на администрацију,
А РУКОПИСИ
уредништву »Браника« у Н. Сад.

Рукописи се не враћају.

БРАНИК

ЦЕНА ЈЕ »БРАНИКУ«:

	За Аустро-Угарску:	За Србију:	
на годину	К 32·—	40·—	дин
на по године	К 16·—	20·—	„
на четврт године	К 8·—	10·—	„

Поједини бројеви стају 10 потура.

ОГЛАСИ
рачунају се 10 пот. од реда ситних слова.

Уредништво и администрација „Браника“ налази се у кући А. Пајевића у Дунавској улици бр. 36.

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ СЛОБОДОУМНЕ СТРАНКЕ.

Бр. 274. У Новом Саду, у петак 5. (18.) децембра 1908. Година XXIV.

Ђорђе плем. Стратимировић,

негдањи српски војсковођа, потоњи ц. кр. генерал.

1822. † 1908.

У овај мах, када српски народ у овим крајевима трпи веље муке, када у Хрватској пуне тамнице са Србима због тобожње велико-српске пропаганде, кад се Србија и Црна Гора приправља на страшан рат са суседном моћном монархијом — у Бечу, далеко од свога завичаја, испустио је своју племениту душу, растао се са животом јунак српскога устанка од године **1848.—1849.**, Ђорђе пл. Стратимировић.

Баш истога дана, кад се навршило шездесет година, како је садашњи наш узвишени владар 3. (15.) децембра 1848. издао прокламацију на српски народ, у којој му се признају велике заслуге за цара и царевину те се установљује Српска Војводина а узвишени владар прима наслов великога војводе — тај исти дан умро је Ђорђе пл. Стратимировић у Бечу.

Каква велика промена у животу српскога народа у овим крајевима! Каква горка судба, што је постигла од то доба српски народ!

Чини нам се, да чујемо глас из далеке даљине, кад се и спомене име Ђорђа Стратимировића, па име патријарха Јосифа Рајачића. Давно су легли у гроб сви они прваци, који су године 1848.—1849. учествовали у крвавом српском устанку. Умро је давно патријарх Рајачић, умрли су српске војсковође: Бига, Боснић, Чича, Виловски и многи други, па су од тадање српске омладине, што су учествовали у разним бојевима: Милетић, Радак и други такођер давно умрли, те је остао још као неки висок стуб из давнашњих времена Ђорђе Стратимировић, па ево и тај се стуб срушио, и Стратимировић леже у гроб!

Ми овде хоћемо да ређамо само повесницу, без икакве тенденције, без икакве намере, да испољујемо какове противности између Срба и Мађара, без намере, да славимо оно крваво доба.

Прохујало је шездесет година од доба крвавога српскога боја г. 1848. Српски племићи, српске спахије, па и неки Стратимировићи одоше Мађарима. Али Ђорђе Стратимировић, српски племић, спахија кулпински са својим братом Тошом и својим с ричевићем Радивојем, одоше Србима, сећајући се свога деде-стрица, великога српскога митрополита Стевана Стратимировића.

Ђорђе Стратимировић био је потпуно спреман официр из гласовите винернајштатске инжинирске војене академије. Живећи као квитирани официр на свом добру у Кулпину, долазио је често у Нови Сад, те се још пре мајске скупштине придружи оним Србима у Новом Саду, који су као српски депутирци отишли у Пожун, да сабору поднесу српске петиције. Он је још као млад човек говорио са великом одважношћу Кошуту. То је оно, кад је Кошут рекао Стратимировићу: онда ћемо се на сабљи огледати! а Стратимировић му одговори: Србин се не боји тога (In diesem Falle werden wir unsere Degen kreuzen — Der Serbe war nie feig dazu)

Стратимировић таки у почетку српскога покрета дошао је до велика гласа. Онако млад постао је председник од мајске скупштине изабранога главнога одбора, који је у српском покрету велику улогу играо. Кад је други дан Духова г. 1848. генерал Храбовски из Варадина ударио на Карловце и попалио куће на улазу у Карловце, Стратимировић на брзу руку скупи нешто Граничара, Србијанаца и Карловчана и одбије Храбовскога. Командирао је Карловчане, да се преко винограда са брда сиђу те са бока и са леђа ударе на Храбовскове солдате.

Какво је у оно доба било српско одушевљење, види се отуда, што су два Бољевчана са батинама пошли на топ и погинули, а Вуле Црногорац са 3—4 Србијанца одбранили ћуприју при улазу у Карловце.

На скоро после првога боја код Карловаца буде Стратимировић на ливади код Дунава у Карловцима извикан за „вожда“, док се изабрани војвода Шупљикац не врати из Италије.

Стратимировић пређе Дунав, подигне Шајкашку, оде у Тител, отвори војени арсенал, раздели оружје међу народ, узме шајкашке топове, стави их на лафете и командира појединa одељења за Бачку и Банат.

У то доба био је Стратимировић душа српскога покрета. Управљао је биткама код Ечке, Врбаса, Темерина, учествовао је у славној битци код Сентомаша 7. (19.) августа 1848. Месеца октобра 1848., кад се изабрани војвода Шупљикац вратио из Италије, Стратимировић драговољно преда врховну команду.

После смрти војводе Шупљикца имао је Стратимировић конфликта са патријархом Рајачићем. Патријарх хтеде га ставити под војни суд, али Шајкаши и други Граничари откажу послушност патријарховим изасланицима. После тога је дошло опет до помирења.

Година 1849. била је врло опасна по Србе. Мађарска војска после пада Сентомаша концентрише се под Перцелом против Шајкашке, заузме римски шанац, попали велик део Шајкашке и народ стане бегати у Срем. Патријарх позове Стратимировића, који оде у Шајкашку, заустави бегунце, организује и концентрише српску војску међу Мошорином и Виловом. На велики петак године 1849. била је страшна битка са Мађарима код Мошорина и Вилова. Стратимировић је командовао у Мошорину, а под његовом командом стајао је у Вилову Јован Стефановић, потоњи Виловски. Срби сјајно потуку страшну војску Перцелову.

Није нам овде намера, ређати битке, у којима је Стратимировић учествовао. Много се у оно доба приповедало о његову јунаштву: да је у најтежим тренутцима срљао у битку. При бомбардовању Новога Сада 31. маја (12. јуна) 1849. неки Новосађани приповедаху, да је попадале са кућа запаљене балване на свом коњу прескакао.

За време устанка био је Стратимировић тако омиљен, да му је кнез Александар Карађорђевић даровао богату српску генералску униформу.

После буне од године 1848.—1849. дошао је Стратимировић у царску војску и већ године 1859. постане ц. кр генерал — у својој 36. години. Бечлије држаху много пута Стратимировића, по плавом облику и према младости, за каквога надвојводу.

Није нам ређати његове даље доживљаје.

Споменути нам је само то, да је Стратимировићева заслуга, што је неке немачке књижевнике информисао о српском устанку, те су нека дела изашла о српском устанку од г. 1848.—1849., па је много шта опровргнуто, што су мађарски емигранти писали. И сам Стратимировић много је писао на немачком језику. Његово делце: Reformen in der Türkei било је у своје доба од велика утиска. Стратимировић је био много година сталан дописник прашке „Политике“ и пок. Шкреповски је често говорио, да он вештије журналистичко перо не познаје, него што је Стратимировићево.

Стратимировић је био скроз и скроз Србин. Оптерећен многобројном децом, у страном свету, у доста неповољним околностима знао је сву своју децу српски васпитати (синови су матурирали на српској гимназији у Новом Саду) и у њих улити љубав и одушевљење за Српство.

Стратимировић искусио је у свом животу многу славу, а био је изложен и многим нападајима. Могао се тешити тиме, да је то судба свију људи, који су у повесници улогу уграли.

Српски народ не може заборавити Ђорђа Стратимировића, јер би иначе заборавио на своју повесницу из године 1848. и године 1849.

Ђорђе Стратимировић у својој дубокој старости проводио је своје последње дане у тишини у кругу своје породице. Имао је у својој породици и радости и жалости. Изгубио је одраслу милу ћерку и два одрасла сина. Остали су иза њега једна ћерка и три сина, од којих један, Ђорђе, је и српски књижевник. Најмлађи му је син официр, а два друга сина имају одлична звања у Бечу. Ђорђе Стратимировић боловао је још од јесенас, а последње боловање било му је мукотрпно.

Ђорђе Стратимировић и патријарх Јосиф Рајачић припадају оном делу новије српске повеснице, која је пуна јуначких подвига за одржање бића српскога народа.

Данас из те новије српске повеснице слабо је још ко у животу, а од војсковођа и првака из онога доба сви су помрли и као да Ђорђе Стратимировић закључује редове тадањих знаменитих Срба

Нека је слава и вечити спомен у његову народу српском јунаку Ђорђу Стратимировићу!

* * *

О животу Ђорђа Стратимировића доносимо ове црте:

Ђорђе пл. Стратимировић родио се 7. (19.) фебруара 1822. у Новом Саду. Отац му бијаше Василије пл. Стратимировић, властелин кулпински, а мати Јулијана кћи Јована Петровића, сенатора вароши Новога Сада.

Ђорђе Стратимировић примио је прву подуку од Милована Видаковића, књижевника српског, а после је свршио нижу гимназију у Врбасу у Бачкој. Затим је похађао војену школу, звану Математику, у Тителу, која бејаше припрема за Академију. Из Титела дође године 1836. на војену Инжинирску Академију у Беч, из које изађе године 1841. као хусарски потпоручник. Служећи неко време код своје пуковније у Италији, одрече се службе и поврати се на своје властелинство у Кулпин. Ту се ожени Мајом пл. Закином из Бајше, коју је одвео на силу од родитеља њених, јер му је ради његове младости не хтедоше дати.

Живећи у Кулпину, изучавао је државоправне науке, док не наступи година 1848, која га затече спремна за јаван рад.

Кошутова влада, г. 1848., позната са својим покушајима против Срба у Угарској, изазва почетком године 1848. код Србаља велико узбуђење и отпор.

Варош Нови Сад изасла априла месеца 1848. депутацију на угарски сабор у Пожун, да изнесе жалбе и жеље српскога народа у Угарској. Међу изасланицима бијаше и Ђорђе Стратимировић.

У Пожуну изађоше Срби пред сабор и владу. У посети код Кошута старија господа изасланства понешто околишаваху, док млади Стратимировић не узе реч, те Кошуту одрешито изјави, да се Срби никако неће умирити, све док не постигну своју аутономију. На то Кошут љутито одврати: »то су речи велеиздајника, па кад је тако, онда ће мач да решава!« — И тако би!

Уважање мађарских матрикула у српске православне цркве дирну Србе у душу. У Новоме Саду, у Сентомашу и другим местима, нагрну народ у цркве, узе мађарске књиге те их избаци на улицу, где их јавно спали. Видећи расположење народа, реши се митрополит Јосиф Рајачић, да сазове Народну Скупштину за 1. мај 1848. у Сремске Карловце.

Кошутова влада забрани скупштину, али српске општине ипак изабраше своје посланике и послаше их на мајску скупштину. Кулски срез, коме Кулпин припадаше, изабра Ђорђа Стратимировића за свога посланика.

Мајска скупштина прогласи митрополита Јосифа за српскога патријарха, изабра пуковника Стевана Шупљикца, који тада у Италији под Радецким служаше, за војводу, и закључи, да се од Бачке, Баната и Срема оделита област створи, под именом Српске Војводине.

Надаље би решено, да оде патријарх Јосиф с депутацијом пред цара Фердинанда у Инзбрук и да изради да се потврде закључци мајске скупштине. У исти мах буде устројен Главни Одбор Народа Српског, који ће из Карловаца да управља с народним пословима преко народних одбора, који се образоваше у свим српским местима.

Ђорђе Стратимировић би изабран за председника Главног Одбора.

Патријарх Рајачић пође преко Загреба у Инзбрук, а Главни Одбор отпоче свој рад. Народ уста на оружје и прикупи се у разне околе.

За врховнога заповедника Српске Народне Војске, за време, док не би дошао војвода Стеван Шупљикац, буде изабран Ђорђе Стратимировић, са службеним насловом: Привремени Предводитељ Војске, а с обичним именом: Врховни Вожд.

Млади Предводитељ јавно положи заклетву пред многобројним народом на ливади крај Дунава код Карловаца.

Рат се отвори са нападом генерала Храбовског, заповедника града Варадина на Карловце, на други дан православних Духова 31. маја (12. јунија). Стратимировић прикупи набрзо нешто војске, изађе Храбовском на сусрет, те га одбије иза подужега боја.

Стратимировић пође 3. (15.) јунија 1848. с пет стотина момака у Тител, да дигне Шајкаше и да заплени тамошњи арсенал, који бијаше пун топова и свакојака оружја. Смели корак у велико успе. Имајући оружја и џебане, могла се уредити Српска Народна Војска, коју састављаху Варадинци, Шајкаши и Банаћани, пак добровољачки батаљони из провинцијала. Уз то бијаше оделит спомоћни кор из Србије, под пуковником Стеваном Книћанином.

Ратовање у велико се развило. Срби брањаху своје крајеве.

Стратимировић предводио је Србе године 1848. у следећим бојевима и биткама:

31. маја (12. јунија) Сремски Карловци.
3. (15.) јулија Ечка.
1. (13.) августа Врбас.
7. (19.) августа Сентомаш.
20. августа (3. септембра) Темерин.
22. августа (5. септембра) Стари Кер.
31. августа (12. септембра) Елемир-Арадац и Жабаљска Скела.

Најзнаменитија битка ове 1848. године бијаше друга сентомашка дне 7. (19.) августа. Влада пештанска била је прикупила велику војску од једно 50.000 момака, да једним ударцем угуши српски устанак. На сами дан битке изјављиваше Кошут на сабору у Пешти: данас се бије одсудна битка!

Војска Кошутова беше код Сентомаша поражена, а победа српска промени ситуацију у целој монархији. Од тада престадоше у Аустрији називати Србе »бунтовницима«.

Октобра месеца 1848. дође, с дозволом својих претпостављених власти, ц. к. пуковник Стеван Шупљикац из Италије у Карловце, да прими управу у своје руке. Стратимировић му тада преда врховно заповедништво над војском.

Одмах иза тога би Стратимировић одаслан као вођа депутације у Аустрију, да испослује дипломатским путем потврђење закључака мајске скупштине и уређење Српске Војводине. Након дугога и мучнога преговарања са власницима аустријским постигну Срби задовољење својих жеља.

3. (15.) децембра 1848. објави се царски патенат, којим се одређује нова оделита област под именом Српске Војводине, а Његово Величанство цар прихвати наслов великог војводе Српског.

Војвода Стеван Шупљикац пак напрасно умре 15. (27.) децембра 1848. те тиме наступе опет велике неприлике за Србе. Образова се провизорна влада под председништвом патријарха Рајачића, а Стратимировић постаде потпредседником исте. Управа над војском пак буде поверена аустријским генералима.

Ратовање године 1849. пође на зло. Мађари продираху у српске крајеве те најзад узе и спали дне 22. марта (3. априла) 1849. Мавро Перцел Сентомаш. Српска се војска по Бачкој разбеже, а Срем оста без одбране.

Патријарх Јосиф позове Стевана Книћанина, да оде у Тител и да гледа, да прикупи разбијену војску па да спасе Шајкашку. Книћанин пређе у Тител, али оданде се опет поврати, изјављујући, да већ нема помоћи.

На то се обрати патријарх на Стратимировића, с којим се побркао био, молећи га, да он покуша да спасе Тител и Срем.

Стратимировић се прими, пређе ноћу 28. марта (9. априла) 1849. из Сланкамена преко Дунава у Тител. Ту заустави бегунце, прикупи разбегле војнике и у мало дана уреди опет нешто војске, коју изведе на Мошорин и Вилово, где позицију одабрао беше.

Велика мађарска војска под Перцелом дође у Мошорин. Стратимировић даде причестити своју војску и поведе је у бој.

На православни Велики Петак 1. (13.) априла 1849. била се битка мошоринско виловска, која се сврши победом српском. У месту Вилову командовао је по налогу Стратимировића Јован Стрефановић.

Иза ове битке потукао је Стратимировић Мађаре г. 1849. још у следећим бојевима:

18. (22.) априла на Великом Јарку (Römerschanze).
13. (25.) априла код Новосадске Барутане.
24. априла (6. маја) код шуме Будисаве крај Каћа.

Будисавска се битка била на појутарје Ђурђева-дана, а бијаше најочајнији бој пок. Стратимировића.

С овом битком преста Стратимировићево ратовање. Бан Јелачић приспе са својом војском (јужном армадом) у Бачку, а српска војска дође под банову команду, те је Стратимировић са баном Јелачићем ушао ноћу од 30. на 31. маја 1849. у Н. Сад, а 31. маја било је страшно бомбардовање Новога Сада од стране Варадина.

Године 1849. Стратимировић би примљен у чину потпуковника у ц. к. армаду.

У време црногорско-турскога рата 1852.—1853., кад Омер-паша бијаше ударио на Црну Гору, реши се Његово Величанство цар Фрања Јосиф, да помогне Црногорцима. Стратимиоовић доби налог, да оде у Црну Гору с нешто официра и артилерије. Док официри и војници (Чеси) путоваху морем у Боку Которску, Стратимировић пређе јануара месеца 1853, прерушен као трговац, кроз сву Босну и Херцеговину, идући од Босанске Градишке, преко Бањалуке, Травника, Сарајева, Коњица и Мостара, у Метковић.

Заједно с кнезом Данилом управљаше Стратимировић војском и једним ноћним препадом побију турску војску под Осман-пашом Скадарским на Главици (данас Данилов Град) 23. (27.) фебруара 1853. Ту се кнез Биб-Дода с хиљаду Миридита не хте предати Црногорцима, већ само лично Стратимировићу. По извршеној предаји приволи Стратимировић кнеза Данила, да храбрим Миридитима остави оружје уз веру, да за годину дана не ће војевати на Црну Гору.

У исто време бијаше аустријски посланик у Цариграду предао ултимат, услед чега дође до мира између Турске и Црне Горе.

При промени династије у Србији, године 1858., бијаше Аустрија прикупила војску код Земуна, да, ако потребе буде, интервенише у корист кнеза Александра Карађорђевића.

Том приликом одасла цар Стратимировића из Беча у Београд, да га претходно извести о положају у Србији. Услед Стратимировићева обавештаја одуста Аустрија од намишљене интервенције и призна Обреновиће.

У време аустро-француског рата 1859. бијаше Стратимировић као ц. к. генерал доглавником намесника у Далмацији. Ради неких налога војено-политичке природе,

---

ЛИСТАК.

СКЛАФ.

IV.

За сахат и по Бајраш-Марка и унук му стигоше Мустафа-Лекиној кући. Угледна зграда на три спрата, усред кукуруза, бељаше се још из далека. Пред кућом викну Џелал: »Ај, домаћине!« Као обично после ручка, Мустафа Лека бејаше прилегао, а редара, занета радом, не чу Џелала. Други су сви на раду, осим Ђулсе, Мустафа-Лекине кћери, која беше сишла у приземље, да положи стоци свежу детелину и, заставши крај прозорчета од преграде одељењу, где беше склаф, виде склафа... »Гле, па и каури су људи!« Она их је замишљала, по разговору оца јој, сличне људима, али не сасвим као људе: једу, пију, говоре, али не, као они; имају очи, ноге и руке, али се не могу бранити. Овај млади човек бела неопаљена лица, мирна погледа, допаде јој се, и она би га дуго гледала.

— Ај, домаћине! опет викну Џелал а Ђулса угледа код порте Бајраш-Марка, па викну: »Бујурун!« и похита оцу на трећи спрат. Отац јој пробуди дружину, спреми се, па викну с прозора: »Бујурун!«, брзо стрча, да дочека госта и да му прихвати коња. У гостинској соби поздрави, кава, дуван, разговор... Најпосле, Бајраш-Марка му каза пресуду фиса за склафа. А Мустафа Лека се мало замисли па протрља чело и рече:

— Примам све. Склафа без пара не ћу да ослободим. Само нисте требали мешати моју браћу, јер они у овоме ништа немају. Али, кад је веће тако нашло, ја ћу браћи саопштити.

Толико би. Поседаше још мало, па Лековци испратише Бајраш-Марка и унука му љубазно и с много поштовања.

Док се Арнаути договарају, стара Трајанова нана проводи с болом и тугом црне дане. Никакве наде, ништа друго од Трајана до: »Мустафа Лека тражи замене шездесет лира«. А где да их нађу? Шта да продаду? На старој рогожини проводи време у плачу и нарицању; помиње удовиштво, беду и сиротињу, док је подигла Трајана; а сад да га изгуби без болести!...

— Немој, нано, Бог је добар, он ће да се смилује на нас јадне! теши је снаха, а овамо крадом уздише и крије сузе из испијених очију.

А кроз мазгале приземља Мустафа-Лекине куће пробија сунчани зрак и пада на дирек, око кога је закључан букагијама Трајан. Он, наваљен на лево раме, загледао се у бубицу, што изиђе на светлост. Узе сламку, па је врати у сенку а она се врати на светлост... Погледа у ону једну сунчеву зраку и у сунце кроз прозор, па поче да уздише:

— Кад бих могао, као ова бубица! Али како? Букагије!... Мајка, жена, дете: сви плачу. Зар не?

И ухвати дирек, да га ишчупа. Где му је толика снага? Кад би дирек ишчупао, зид провалио, па да их обрадује, изненада, као оно с печалбе! Али онда је био слободан, а сад је — склаф! Покрећући се повреди ране од букагија и зашкрипи зубима... Да забашури бол, узме комад стврдле проје, зуби је сажвакаше, али је ждрело не пропусти, те дохвати један крњ крчажић. Па погледа у прозор, да види натмурену стару редару, да јој ма шта рекне, и трже се. Место ње младо лепо девојче — гледа у њега. Он као да се застиде. Човек а с коњским букагијама. Кад понова подиже очи, ње не беше. Чује, где полаже стоци... Опет она... »Чудно овако млад, па да се жив ухвати! Каур.... Наши могу један на десеторо... Срам га било!« И за час јој се учини ништаван, али његово бело лепо лице... »Зна ли да говори? Оволико време у нас, а ја га нисам чула«.

— Шта си ти? упита га мало набусито.

— Човек! одговори Трајан слабим гласом.

— Знам, човек, ама какав?... Каур?

Он слеже раменима.

— Јеси ли рањен?

— Не, нисам.

»Гле, па зна да говори, као ми, шћипетарски!«

— Па како се даде, да те жива ухвате? запита га она оштро.

Он опет слеже раменима и потражи очима онај један сунчев зрак.

— А зар ниси имао оружја?

— Нисам. Ми не носимо оружје.

— А што да не носите? Ви нисте жене.

— Не дâ довлет, ућумат.

— Е, довлет, довлет! Нека дође довлет овамо до нас, да не дâ... Јазук! Ти млад човек, па да се даш жив!

Он не рече ништа.

— А имаш ли кога код куће?

— Имам мајку и...

— Браћу, стричеве?

— Не.

— Само мајку?

— И жену, и...

— Зар си жењен?

Он климну главом.

— А што се не откупиш? рече девојка после кратке почивке.

— Немам чим.

— Како не? Да немаш, не би био склаф. Него јави својима да пошљу шесет лира, па се избави.

Њему се оте болан уздах из груди.

— Што баш ништа немаш? изусти Ђулса много блаже.

— Ништа готово. Оно мало пара, што донесох с печалбе, имађах код себе, кад ме ухватише; а друго... кућицу, врт и једнога коња... то треба мајци и... Од чега да живе? изусти а очи му се напунише сузама.

— Тâ немој! Не плачи! Људи никад не плачу! вели Ђулса а дође јој њега жао; бедан, понижен, овај лепи млади човек, без људске и божје помоћи. Учини јој се, као да она треба да му помогне. Али како? И зашто? Што ли су га, Боже, узимали овако сирота! Осим, ако лаже. Не, не лаже! Кад би имао, зар се не би откупио, него да скапље крај дирека?

(Наставиће се.)

којима се Стратимировић не хтеде одазвати, буде он исте године стављен у диспонибилитет, а тим се сврши његова војена каријера у Аустрији, као млад генерал у 36-тој години свога живота.

Године 1860. пређе Стратимировић у дипломатску службу и буде послан као ц. к. генерални консул за Сицилију у Палермо. У то време пада сицилијанска експедиција генерала Гарибалдије са његових хиљаду јунака. Са ц. к. фрегате гледао је Стратимировић, како генерал Гарибалдија осваја град Палермо.

Услед ових ратних догађаја буде Стратимировић опозван са свога места, те се поврати у Беч.

Године 1861. учествовао је Стратимировић на Благовештенском Сабору у Карловцима, а би међу вођама оне већине, која је решила, да се затражи успостављење Српске Војводине, која се малочас (царским рескриптом од 15. (27.) декембра 1860.) била изненада укинула.

Године 1863. иступи Стратимировић сасвим из аустријске службе. Године 1865. пак би изабран на угарски сабор, у коме је кроз шест година, т. ј. две сесије, заступао варош Велики Бечкерек. Уз то био је и на српским црквеним саборима све до године 1869.

Пред српско-турски рат (године 1875.) буде Стратимировић позван од српске владе у Београду, да прими тамо команду у војсци а међутим дође генерал Черњајев у Србију, коме буде поверена врховна команда.

Хотевши послужити Српству, прими Стратимировић мању команду под Черњајевим и учествова у бојевима код Бабине Главе и Беле Паланке. Али због размирице са Черњајевим мораде наскоро оставити Србију. Кад дође у Нови Сад, буде по налогу угарске владе затворен, али после неколико дана пуштен.

Из Новога Сада оде у Беч са намером, да се сасвим повуче са јавнога живота. За последњих 30 година Стратимировић се није више нигде истицао. Посветио се васпитању своје деце, Претрпео је јака два удара: изгубио је одраслу кћер и одраслога сина. Други синови су му у одличним званичним положајима.

Ђорђе Стратимировић је још у својој 80. години био свежа духа и ведра погледа, те се интересовао за српске ствари. Али последња боља оборига сасвим и он умре у 87. години свога живота.

ЗАПЛЕТИ НА БАЛКАНСКОМ ПОЛУОСТРВУ.

Ахмет Риза за автономију Босне и Херцеговине и за продужење бојкота у Турској.

Вођа Младо-Турака Ахмет Риза бај имао је у Бечу подужи разговор са једним од уредника »Нове Сл. Пресе«, коме је на сва постављена му питања дао тачне и јасне одговоре. Он је између осталога рекао и ово:

„...У почетку септембра посетио сам кнеза Билова у Нордернеју и из уста његових као немачког канцелара чуо сам, да он гласове о анексији Босне и Херцеговине сматра за просте разговоре.

„После разговора пак са бароном Еренталом добио сам утисак, да Турска може рачунати на то, да се status quo не ће мењати. На неколико дана после тога, једва што сам стигао био у Цариград, дознао сам од неког странога кореспондента, да је Аустро-Угарска извршила анексију Босне и Херцеговине. Турски листови нису о томе донели ни речи, те с тога, с обзиром на уверавања, добивена у Бечу, нисам могао у то ни веровати. Али на жалост то се обистини. Тај удар морао нас је, разуме се, учинити сасвим хладнима према Аустрији. Били смо изненађени и пренеражени. Незадовољство народно било је спонтано и опште. Могу вас уверити, да младо-турски комитет у почетку није ништа радио у прилог бојкоту. Био је празник пророкова плашта и том приликом сам видео, где улицама врви омладина са белим фесовима на глави. Ти су фесови рађени у Бузеји, дакле израда у Турској. То је била спонтана демонстрација против Аустро-Угарске и против црвених фесова, који из ње долазе.“

„Али ја сам вас, господине Ахмет Риза, и доцније, када сте путовали кроз Беч, видео у црвеноме фесу?“ запита новинар у шали.

„Па и сад носим црвен фес у својој путној торби!“ одговори Риза бај, па онда настави:

„Та спонтана манифестација поче да се шири и да се примењује и на осталу робу, која из Аустрије долази. Разуме се, да су и конкуренти, трговци, који сличну робу, али енглеску или француску, продају, веома много радили на томе, да се тиме користе. Када смо видели, где разбијају аустријске излоге и да су се конкуренти и сувише умешали у ствар и да бојкот узима правац, који није патријотичнога, него трговачкога карактера, онда смо ми Младо-Турци посредовали и покушали, да целој ствари дамо патријотичан правац. Бојкот је по нашем схватању последица непаметне аустријске политике. Кад буде престао постојати узрок, који је бојкот изазвао, када се буде политичка грешка поправила, онда ће и бојкот да престане сам по себи. Али дотле, ми га не смемо обустављати. Аустро-Угарска нема права, што захтева, да прво бојкот престане, па да се она тек онда упусти у преговоре. Погрешка је, што се ради тога и силама обраћала, јер је ниједна није хтела озбиљно потпомоћи. А код кога би и интервенисале? Зар код турске владе? Зар је она изазвала бојкот?“

„Али, вели се,“ рече новинар, „да у бојкоту узимају учешћа и чиновници?“

„Ако учествују,“ одговори Ахмет Риза бај, „онда то могу бити само нижи чиновници и њих би, признајем, требала влада да казни. Али влада не може приморати једнога слободнога грађанина, да купује аустријску робу, или да истоварује аустријски брод. Велику неправду чини Аустро-Угарска, што не ће да увиди, како је у Турској извршена велика промена и да сад и код нас има јавнога мишљења, које је поникло из патријотских осећаја.“

„А зар ви, Ахмет Риза бају, не сматрате, да би у место рекриминација боље било, изнаћи начин, да се све тешкоће отклоне?“

„Тај би се начин одмах нашао, чим би Аустрија имала храбрости, да своје погрешке призна. То би било најплеменитије. Аустро-Угарска нас је љуто увредила. Требала би да се покаже велика и да нам да задовољења. Ако се Аустро-Угарска споразуме са Турском, онда ће целу пространу Турску имати за поље свога економскога делања, док су Босна и Херцеговина само мајушне територије. Да би се погрешка поправила, Босна мора добити автономију“.

„Тиме се тражи веома много,“ рече новинар. „На то Аустро-Угарска никад не ће пристати. Речено је, да Турска тражи за Босну сразмеран део турскога државнога дуга.“

„Исплата државнога дуга не би се могла узети као рекомпензација, него само као међународна обавеза!“ — одговори Ахмет Риза бај.

„А што ви тражите автономију за Босну и Херцеговину? Јамачно са задњом намером, да доцније ви анектирате те земље? Зар вам са гледишта муслиманско-религијознога није довољна стечена изјава цара аустријског, коју је дао муслиманској депутацији, да ће се религијозни осећаји муслимана поштовати? Зар на вас тај пријем није учинио никакав утисак?“ запита новинар.

„Цар се пређе свакад опирао томе, да прими муслимане. Њима ни сад није допуштено, да уче свој језик у секундарним школама!“ — одговори Ахмет Риза.

»Оставимо рекриминације!“ рече новинар. „Зар не би било по Турску боље, када би са Аустро-Угарском живела у пријатељству и закључила са њом уговор, по коме би Аустро-Угарска, осим других уступака, бранила још и интегритет Турске?“

„На тај предлог о савезу“, одговори Ахмет Риза бај, »имам да вам одговорим: Ви знате и сами, шта вреде уговори. Шест сила, с Аустријом на челу, зајемчиле су париским уговором и својом часном речју интегритет наше царевине. Што Аустрија не поштује тај уговор? Ко би нам могао јемчити, да ће она неки други уговор боље поштовати? Баш је најпотребније, да Европа садашње уговоре поштује.“

»Ви сте противник Аустрије?«

»Немам ништа, апсолутно ништа против Аустријанаца, али имам против ваше владе.«

»А јесте ли противни томе, да нови турски амбасадор у Бечу дође на своју дужност?«

»Напротив!« одговори Ахмет Риза. »Ја налазим, да ће амбасадор добро урадити, ако дође што пре у Беч. Што већ није дошао, то се има приписати личним а не политичким узроцима.«

„Јемачно ће нови амбасадор допринети престанку бојкота?“

»Ми не водимо бојкот из задовољства. Њиме губимо ми и у времену и у новцу. Било би боље, да смо се могли посветити преустројству наших школа, грађењу железница и других саобраћајних средстава. Али шта ћемо, кад нас је понашање Аустро Угарске скренуло са тога пута!«

Најпосле запита новинар Ахмет-Ризу, како стоји с изгледима на мир или рат, а упитани одговори:

„Мир је обезбеђен. Тај утисак сам добио и у Паризу и у Лондону. Ни Србија ни Црна Гора не ће ништа предузимати, ако их Аустро-Угарска не оштети.“

»А ако рат ипак избије на пролеће?«

„И на пролеће ће бити мир. И у Енглеској се верује у одржање мира. Јемачно ће и турски парламенат тражити достојанствен мир. Наглашавам: само такав мир, који не вређа наше достојанство.“

ИЗ ОВОГОДИШЊЕ ПРОРАЧУНСКЕ РАСПРАВЕ УГАРСКОГА САБОРА.

Говор дра Јулија Мањуа у седници угарског сабора од 15. (28.) новембра 1908. год.

(Наставак.)

Питам ја: је ли можда свет задовољан том феудалном владавином, која влада било у овој земљи, било другде, а коју врше привилегисани сталежи, у нас пак нарочито једно племе, а друга племена и друштвене класе у опште немају ништа да кажу, или ако имају што да кажу, то је тако слабо, тако нечујно, да то нико не чује, па ни господин министар унутрашњих дела? Можда не ћу рећи ништа ново, ако кажем, да је њим зацело још мање ко задовољан, него установом општег бирачког права.

Нацртом изборне реформе ми не можемо бити задовољни, он шта више у нас изазива највеће неповерење, јер министар унутрашњих дела признаје, да том изборном реформом није рад ништа друго, да ли да одржи оне политичке оквире, који данас ову земљу признају за господарицу а нису подобни за то, да отворе и до цветања доведу оне изворе снази, који се налазе у овој земљи. С тога ја констатујем као факт, да међу нама и међу политиком господина министра унутрашњих дела постоји јаз, који се готово не даје пребродити.

Славни саборе! Ја велим, да је владавина господина министра унутрашњих дела у тесној вези са састризањем грађанских права а из ње извире сужавање грађанских права. То сам дужан и да докажем. Знамо, да је од свију грађанских права најважније право збора и договора. Најплеменитији излив и управо круну грађанских права, која ужива човек као друштвено биће, сачињава право збора и договора. Знамо врло добро, да у овој земљи нема закона, који би одређивао право збора и договора. Услед тога се либерално, или консервативно, или реакцијонарно схватање појединих влада највише исказује у томе, како која влада примењује право збора и договора. Па могу рећи: ако са тога гледишта испитамо политички рад и политичко схватање господина министра унутрашњих дела, онда политику господина министра унутрашњих дела можемо крстити не само конзервативном, него баш реакцијонарном. (»Тако је!« на клупама народносних посланика).

Ми немамо ни права, да у погледу права на удруживање рекнемо своју, јер то право зависи сасвим од самовоље министра унутрашњих дела. Ако му се свиди, он потврди, ако му се не свиди, а он не потврди, ако му се не допадне, он узме на знање, ако му се не допадне а он не узме на знање наше пријаве, које се односе на удруживање или зборисање. Не морам далеко ићи, ако хоћу да докажем, да то стоји. Доста је, да се позовем на ономадашњи говор мога пријатеља Ладислава Лукача, кад је он оно прочитао ону наредбу, у којој није казано ништа друго, да ли то, да основна правила једног румунског певачког друштва нису била потврђена с тога, што ми Румуни тобоже смемо оснивати само опште просветна удружења, а не смемо оснивати удружења, која нису опште просветна. Дотично је решење овде прочитано од речи до речи, у записнику је овековечено, може се дакле свако уверити о њему.

Несумњиво је дакле, да тај пример сам собом доказује, да при свем том, што је у народносном закону изречено и статујисано груписање немађарских народа у удружења, и ма да су позније министарске наредбе то ограничиле тако, да се могу стварати само опште просветна друштва, ипак је несумњиво, да наше удруживање зависи искључиво од тога, шта свагдашњи министар унутрашњих дела сматра опште проветним удружењем. У овој земљи дакле то држављанско право зависи од индивидуалног мишљења свагдашњег министра унутрашњих дела. А господин министар унутрашњих дела практикује то тако, да, ако му које удружење није по ћефу, просто изјави, да смер том удружењу није просветан, као што је изрекао у горњем случају, кад је о певачком друштву био тога мишљења, да оно нема просветну сврху.

У целој овој земљи једва ако има неколико румунских ватрогасних друштава. И не зову се, да су румунска, само је толико речено, да су ватрогасна друштва. Такво је и ватрогасно друштво у Блажу Оно је савесно и тачно вршило своју дужност па ипак су га суспендовали, а нису га најпре ни опоменули. Никако нисам могао да дознам, зашто су га суспендовали. Чуо сам од стране посвећених људи поверљиве изјаве и шапате, да је друштво за то морало бити суспендовано, што је језик команде румунски. У овој земљи мађарски суверенитет вређа већ и то, што је у овој или оној општини језик команде код ватрогасног друштва румунски.

Безбројне бих примере могао навести, да докажем, како је наше право на удруживање одиста само илузорно (»Тако је!« на клупама народносних посланика).

Силне зборове не дозвољавају често из одиста смешних разлога, но понајвише из разлога, који носи на себи жиг реакције. Не ћу да спомињем ону велику повреду, која се не може довољно нагласити, наиме што нам се брани организација на народној основи, па ћу само изнети то, да је сад у последње време у питању општег бирачког права сазивано било много зборова, и могу рећи, да нема тог изговора, нема те излике, која није употребљена ради тога, да се сазвани збор не узмогне одржати.

Ако је у којој општини само једно дете било болесно, одмах се изрекло, да се у тој општини не може одржати збор, јер влада зараза. На другом опет месту није био дозвољен збор с тога, што је била недеља, на трећем, као на пример у Марошујвару, солгабиров — ево броја његову решењу: 3711/1908. — није дозволио збор с тога, што је у његову срезу јавно мишљење мирно те грађани не показују у опште никаква особита интереса за политичко питање, које је на тапету.

(Наставиће се.)

Политички преглед.

— **Угарски сабор.** У јучерашњој седници заступничке кује угарског сабора предложио је председник Јуст, да заступничка кућа, прожмана осећајем искрене радости, што је Турска ступила у ред уставних држава, поводом тог епохалног историјског обрта поздрави Турску и да даде израза својој искреној радости. На то је члан независне странке Коломан Тали указао на то, да је Турска према Мађарима увек показивала највеће симпатије и угарским емигрантима вазда давала уточишта. Говорник моли благослов божји на уставни рад племенитог турског народа. Пошто су још говорили: Шурмин у име хрватских делегата и Сапанош у име левице, једногласно је усвојен председников предлог.

— **Покрет у Гњилану.** Из Гњилана јављају, да су се тамо размилели неки агенти, који се труде, да изазову покрет Арнаута против Срба. Код злогласних Сефера држе се стално седнице и спремају неки испади. Пропета је вест, да Србија хоће да пође на Гњилане, и ако је познато, да према Гњилану нема на граници српској ниједног војника. Народ је у велику страху због ових спремања арнаутских.

ВЕСТИ ИЗ МЕСТА И ИЗ НАРОДА.

Нови Сад, 4. децембра 1908.

— **Промена у српској фирми.** У новосадској српској шпецерајској и деликатесној радњи на ћошку хлебарске улице и улице Лауша Кошута у кући Српске Штедионице настала је у толико промена, што је из фирме иступио г. Лазар Петровић, који је као диспонент ангажован у Српском Трговачком Удружењу. Све активе и пасиве преузео је г. Рада Поповић, који ће на свој рачун, неокрњеним фондом а под досадашњом фирмом: Петровић и Поповић даље водити радњу.

— **Промоција.** На клушком је свеучилишту пре неколико дана на част доктора права промовисан млади Србин Павле Грчић, син часнога господина Стевана Грчића, српског православног свештеника из Српског Арадца. Честитамо.

— **Мост између Баје и Батасека.** Из Баје нам пишу, да је мост између Баје и Батасека готов и да је 11. о. м. одржана проба. Ова је потпуно успела. Мост ће скорим бити предат промету.

— **Споменик Карађорђу.** У недељу у 9 и по часова пре подне извршено је у Београду на свечан начин полагање и освећење камена темељца споменику, што ће га на Калемегдану подићи српска војска Карађорђу. Камен темељац положио је сам краљ Петар а осветио га је митрополит Димитрије са више свештеника. Присуствовали су: престолонаследник Ђорђе, принц Павле, цела влада, генералитет, официри београдскога гарнизона, војни изасланици свих редова оружја и маса народа од више хиљада душа. Говоре су држали митроподит Димитрије и генерал Никодије Стефановић. За време трајања те свечаности са града је испаљен 21 топовски метак.

— **Преска парница Светозара Прибићевића против Пфајфера.** Народни заступник Светозар Прибићевић тужио је Јулија Пфајфера, власника и уредника осечког немачког листа »Die Drau«, због тога, што је из бечког листа »Reichspost« прештампао чланке, који клеветају Прибићевића. Прекјуче је истражни судија Милошевић преслушао Пфајфера.

— **Хајка на Србе у Хрватској и Славонији.** У прошлу суботу је у Топуском ухапшен трговачки агенат Радивој Малобабић и отпраћен је у Загреб. И за њега се трди, да је — велеиздајник. Осечка пак »Narodna Obrana« јавља, да је у прошли петак у једној осечкој школи одржана најстрожија преметачина. Наравно да је преметачина остала без успеха. Мало је било неприлике са писмом из Београда, у којем је међу осталим стојало: »Обећано ћу ти послати за који дан«. Међу тим се установило, да је то »обећано« била сведоџба о зрелости.

— **Болест Милана Хоце.** Како читамо у »Словенском Тижђењику«, посланик кулпинског среза г. Милан Хоца је на путу потпуног оздрављења, јер, благодарећи нези, код њега шарлах није имао никаквих последица. Али још ће г. Хоца морати бар две недеље бити у соби.

НОВОСТИ СА СТРАНЕ.

— † **гроф Михаило Муравјев.** Јављају из Рима, да је онде прексиноћ напрасно у 64. години свог века преминуо руски амбасадор гроф Михаило Николајевић Муравјев. Покојник је био у политици привржeник најконзервативнијег руског народног правца. Пре но што је постао амбасадор у Риму, био је руски министар иностраних дела те је грозном свирепошћу угушио последњи устанак у Пољској, тако, да су га прозвали: џелатом од Вилне.

— **Експлозија у руднику.** У Решици се прекјуче на ноћ после два сахата у доманском угљеном руднику десила експлозија гаса. Извађено је тринаест мртвих.

— † **Варвара Сметана.** Како чешком листу »Lidove Noviny« јављају из Лухачовица, умрла је онде удовица славног чешког компонисте Беџиха Сметане, који је стекао светскога гласа својом »Проданом Невестом«, својим »Далибором« и осталим својим прекрасним операма.

— **Гробље у пустињи Атаками.** Деловима соли претоварен ваздух конзервира телеса. То су употребили стари становници Перуа у Јужној Америци те су своје мртве оставили на земљи, место да их закопају. У пустињи Атаками открио је др. Најд случајно такво једно гробље. Мушкарци, женске, деца, њих преко 600, сви сасвим добро одржани, у полукругу су нашештени, поседали па као да мисле нешто крупно. Вековима седе тако. Поред сваке лешине стоји крчаг и лонац.

НОВИЈЕ.

Лондон, 3. децембра. Горњи Дом енглеског парламента примио је законски предлог о том, да рудари дневно раде свега осам сахата.

Скопље, 3. децембра. Једна банда арнаутских качака, под предвођењем чувених зликоваца Зубера, Џафера и Фетаха из села Трнице, починила је читава чуда у дебарскоме крају, у коме су се разбојници силно намножили. Пре неколико дана ови разбојници су ноћу упали у село Врбен, напали на кућу Сиљана Петровића, у којој случајно није било мушких глава. Када им не хтедоше отворити врата, разбојници провале зид, упадну у кућу, убију из пушака Сиљанову жену и куму јој, која се ту затекла у гостима, одаберу ствари, које су им се допале, и изгубише се без трага, пошто их нико из села није смео гонити, јер нико нема оружја, док су Арнаути били до зуба наоружани.

ТЕЛЕГРАМИ

уредништву »БРАНИКА«.

Андрашијев пут у Беч.

Беч, 4. децембра. Министар гроф Андраши је био на саветовању код министра иностраних дела Ерентала и ратног министра Шенајха. Он ће израдити нов страначки програм, који ће имати да буде темељ новој владиној већини.

Догађаји на Балкану.

Београд, 4. децембра. Велимировићев кабинет, који хоће да даде оставку, преговара са странкама, пре него што даде оставку.

Пут Стојана Новаковића у Цариград није имао успеха. Није закључен српско-турски савез.

Трговина.

НОВОСАДСКА ПИЈАЦА.

ИЗВЕШТАЈ

4. (17.) децембра 1908.

Нова пшеница I. каквоће	К	12·———·—
Нова пшеница II. каквоће	„	11·20—11·50
Зоб — — — — —	„	7·70— 7·80
Јечам — — — —	„	7·50— 7·60
Кукуруз: — — — —	„	6·30— 6·40
окрњен (нови)	„	—·———·—

све од 50 кила.

Управник: Др. Мих. Полит-Десанчић.
Одговорни уредник: Јанко Перић.

ОГЛАСИ.

СРЕЋКЕ

XXVII. Краљ. Угарске

Државне Лутрије

Главни згодитци:

1 по К 150.000·—, 1 по К 20.000·—, 1 » К 10.000·—, 1 » К 5.000·—, осим тога још много мањих згодитака.

Жребање 30. децембра.

Цена К 4·—.

Продаје
МЕЊАЧНИЦА
Централног Кредитног Завода
деон. друштва
у Новом Саду.

Поштом шаљемо срећке, само кад нам се новац унапред пошаље. Поред цене треба послати још 35 пот. за поштарину.

591 59—

ДУЋАН

са стелажима и станом,

са свима споредним просторијама на најбољем месту на главној пијаци у

Сентомашу

издаје се под закуп на једну или више година; исти локал постојао је 40 година са мешовитом, помодном и сеченом робом као и шпецерајем.

Обратити се ваља на власника куће

Прву Сентомашку Штедионицу
д. д. Сентомаш. 677 (2—2)

ПРОМЕСЕ

Австријских кредит. срећака

Главни згодитак К 300.000·—

1 згодитак од К 60.000·—, 1 згодитак од К 30.000·—, 2 згодитка по К 10.000·—, 2 згодитка по К 4000·—, 3 згодитка по К 3000·—, 3 згодитка по К 2000·— и 35 згодитака по К 800·—.

Жребање 2. јануара 1909.

Цена К 18·—.

Издаје
МЕЊАЧНИЦА
Централног Кредитног Завода
д. д.
у Новом Саду.

Поштом шаљемо промесе само кад нам се новац у напред пошаље. Поред цене треба послати још 35 пот. за поштарину.

678 2—

ДУКАТИ

мали и велики (сеферини)
кова
1909. год.

могу се добити по врло повољној цени

У МЕЊАЧНИЦИ ЦЕНТРАЛНОГ КРЕДИТНОГ ЗАВОДА
у Новом Саду 675 3—

И У ФИЛИЈАЛИ ЦЕНТРАЛНОГ КРЕДИТНОГ ЗАВОДА У СЕНТИ.

Хотел „БЕЛА ЛАЂА"

ЂУРЕ ЗУРКОВИЋА Нови Сад,

модерно са свима удобностима удешен, најподесније место за састанке странаца, са изврсном кујном и најбољим пићима.

Точи прастаро
(urquell) ПИЛЗАНСКО ПИВО.

ИМАЈОШ УВЕК
НАЈЈЕФТИНИЈЕ ЦЕНЕ, РАЗНЕ РОБЕ у ТРГОВИНИ МУШКЕ и ЖЕНСКЕ МОДЕ

ДУШАНА Г. МОЊАШЕВИЋА

код златне кугле у ћурчијској улици бр. 23.

најприпознатији фабрикати разних шешира и цилиндера као Borsalino G. B. Hückel, Pichler, Böhm, све врсте капа за господу, госпође и децу, трико-рубља (дуксера) правог вуненог и памучног, белог мушког рубља за дарове и женског невестама за опреме, венаца и велова за невесте, накита за женске тоалете, рукавица, чарапа, мидера, џепница, кишобрана, ручних радова, кармен-штраус-и берлинер-фулова, штраус-боара, свилених и других жипона, шалова, гиртлова, путничких торба и кофера, парфим ерије, сапуна и т. д.

Правих руских и американских каљача.

Власник и издавалац: деоничарско друштво »Браник«.

Штампарија деоничарског друштва »Браника«